

Marjeta Kovač,
Maja Bučar Pajek, Gregor Jurak

Športno-funkcionalne oznake v športnih dvoranh

Povzetek

Cilj študije je bil oceniti nazornost oznak igralnih površin in športno funkcionalnih oznak ter didaktičnih gradiv na stenah in opremi športne dvorane. Analizo smo opravili v 25 šolskih športnih dvoranh. Učitelji športne vzgoje na šolah so ovrednotili nazornost oznak igralnih površin na tleh in oznak na stenah, tako da so označili enega od ponujenih odgovorov v posebej pripravljenem vprašalniku.

Ugotavljamo, da so najbolj problematične oznake na stenah, ki so v veliki meri z didaktičnega vidika neizkoriščen del športne dvorane. Pogoste težave, ki jih učitelji opažajo pri športno funkcionalnih oznakah, so pogoste črte na tleh, saj povzročajo nepreglednost označb in otežujejo vadbo. Skladno z ugotovitvami predstavljamo smernice za umeščenost športno funkcionalnih oznak v športne dvorane.

Ključne besede: management športnih objektov, telovadnica, športna vzgoja, šola, parket, igrišče.

■ Uvod

V športni dvorani lahko najdemo številne oznake, ki se pojavljajo na tleh, stenah ali orodju oziroma pripomočkih. Razvrstimo jih lahko v športno-funkcionalne, varnostne, komunikacijske in reklamne.

Športno-funkcionalne oznake označujejo igralne (predpisane tekmovalne in prilagojene) površine ali pa imajo didaktične namene.

Varnostne (npr. oznake, ki označujejo omarico za prvo pomoč, protipožarne naprave ipd.; oznake, ki preprečujejo dostop do delov telovadnice; oznake, ki opozarjajo na nevarne točke ...) in komunikacijske oznake (oznake za orientacijo, namenjene osebam z okvaro sluha in vida; oznake zasilnih izhodov in poti evakuacije; oznake za dostop funkcionalno oviranim osebam) predpisuje zakonodaja (Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb; *Uradni list*, 97/2003); pri tem mora projektant upoštevati določila o obliki oznak in namestitvi v prostoru.

Reklamne oznake sodijo v področje marketinških dejavnosti; z njimi lastnik športne dvorane običajno pridobiva dodatna sredstva za dejavnost. Pri postavitvi je treba upoštevati, da reklamne oznake fizično ne ovirajo delo vadečih v športni dvorani, estetsko pa ne motijo izgled vadbenega prostora. Vsebina reklamnega sporočila je lahko sporna tudi z moralnega vidika (npr. oglaševanje nezdrave hrane).

Športno-funkcionalne oznake so lahko nameščene na tleh, steni ali na orodju in pripomočkih. Imajo različne namene:

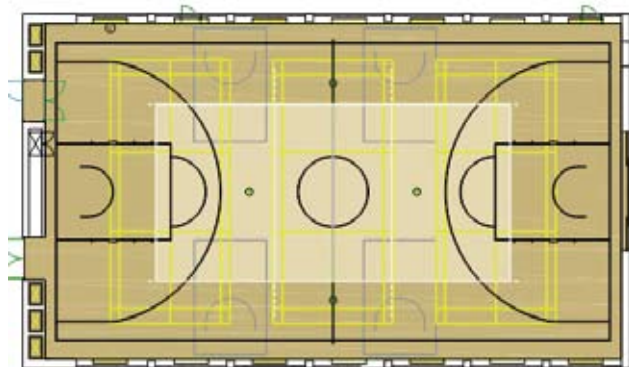
1. Označevanje igralne površine.
2. Dodatne športno-funkcionalne oznake, ki so uporabne kot didaktično pomagalo.

Označevanje igralne površine

Oznake tekmovalnih igralnih površin so narisane na tleh skladno s pravili mednarodnih športnih zvez ali pa označujejo prilagojene igralne površine in njihove dele.

Športni pedagog in drugi uporabniki športne dvorane (trener) morajo opredeliti, katere igralne površine v telovadnici potrebujejo. Mere igrišč in s tem povezane črte so predstavljene skladno s pravili posameznega športa (Preglednica 1), športni pedagog pa lahko ob ustreznih prostorskih možnostih nekatere igralne površine tudi zmanjša tako, da so z didaktičnega vidika bolj prilagojene poučevanju. Tako omogoča boljše didaktično izpeljavo pouka, zavedati pa se mora, da s

tem lahko zmanjša ali celo popolnoma prepreči uporabo športne dvorane za športna tekmovanja v okviru nacionalnih panožnih zvez.

Prikaz 1: Prikaz možne razporeditve igralnih površin v šolski telovadnici

Najbolj pogoste igralne površine v šolski športni dvorani so (Prikaz 1):

- glavno košarkarsko igrišče,
- glavno odbojarsko igrišče,
- pomožna košarkarska igrišča (majhna košarka),
- pomožna odbojarska igrišča (majhna odbojka),
- badmintonška igrišča.

Športni pedagog mora skupaj s projektantom opredeliti lego posameznih igrišč in prednostni red igralnih površin, saj se skladno s tem izvede »liniranje« (križanje, barva in debelina črt) in morebitno toniranje (prosojno ali barvano). Pri tem je pozoren, saj lahko preveliko število črt naredi v športni dvorani zmedo. Zato pri pomožnih igriščih prilagaja dimenzije, tako da imajo nekatera igrišča iste črte (npr. malo odbojko je mogoče igrati tudi na igrišču za badminton). Barve črt so okvirno opredeljene, športni pedagog mora skupaj s projektantom glede na celostno podobo telovadnice izbrati ustrezne barve. Če je igrišče temno, potem so barve svetle in obratno.

Dodatne športno-funkcionalne oznake, ki so uporabne kot didaktično pomagalo

Učitelj ali trener lahko uporablja tudi druge oznake, ki mu pomagajo pri izvedbi pouka ali pri procesu treninga, kot so dodatne črte (običajno označene z lepilnim trakom), puščice, krogi, kvadrati, tarče, plakati ... Oznake so lahko fiksne (obarvana površina, pritrjena tarča, črta na odrivni deski ...) ali premakljive (samolepljiva puščica, samolepljiva stopala, plakat ali druga didaktična gradiva, premakljiva tarča ...), tako da jim lahko spremenjamo lokacijo. Fiksne oznake so običajno na stenah ali

Preglednica 1: Dimenzije igralnih površin v športnih dvoranah

Šport	Dimenzija igralne površine (m)	Črte	Barve
Košarka	28 x 15, merjeno med notranjimi robovi mejnih črt.	Vse črte so široke 5 cm.	Bela, rdeča, črna, rumena.
Rokomet	40 x 20, merjeno med zunanji robovi mejnih črt.	Vse črte so široke 5 cm, le linija gola je široka 8 cm in je pomaknjena navznoter v igrišče.	Bela, oranžna, zelena, rdeča.
Odbojka	18 x 9, merjeno med zunanji robovi mejnih črt.	Vse črte so široke 5 cm.	Bela, modra, rumena.
Badminton	13,4 x 6,1, merjeno med zunanji robovi mejnih črt.	Vse črte so široke 3,6 cm.	Zelena, rumena, bela.
Dvoranski nogomet (futsal)	39-42 x 18-25, merjeno med zunanji robovi mejnih črt.	Običajno se uporablja kar igrišče za rokomet z debelejšimi linijami. Vse črte so široke 8 cm.	Bela.
Mala košarka	Lahko pomanjšana velikost običajnega igrišča; razmerja ostanejo enaka, npr. 26 x 14 ali 12 x 7.	Kombiniramo s črtami drugih igralnih površin, črte male košarke so poljubno tanjše (npr. 2,5 cm) od črt prednostnih igrišč.	Bela, rdeča, črna, rumena.
Mala odbojka	10 x 6, merjeno med zunanji robovi mejnih črt.	Kombiniramo s črtami drugih igralnih površin, črte male odbojke so poljubno tanjše (npr. 2,5 cm) od črt prednostnih igrišč.	Bela, modra, rumena.

orodju, na tleh pa učitelj v didaktične namene uporabi kar črte igralnih površin. Premakljive oznake lahko učitelj namesti začasno pri izpeljavi določenih nalog na tla, steno ali na orodje.

Učitelj ali trener uporablja oznake zaradi različnih didaktično-metodičnih zahtev pouka oziroma treninga: na tleh ali na orodju označujejo npr. mesto odrida, doskoka; mesto prijema pripomočka; označujejo začetek izvedbe nekega gibanja (štartna črta ...); označujejo mesto, kjer pri gibanju vadeči spremeni smer, sprejme žogo ipd.; označujejo mesto zadevanja in tako spodbujajo natančnost metanja; posredujejo določene informacije (plakat, organizacijski karton, hišni red ...).

Izbira športno funkcionalnih oznak je odvisna od namena uporabe športne dvorane. Nekatere oznake je mogoče sicer umestiti v športno dvorano naknadno, vsekakor pa so bolj celovite rešitve tiste, ki imajo dobro opredeljen koncept že pri novogradnji ali posodobitvi športne dvorane. Namen naše študije je bil preučiti, kakšne so oznake v obstoječih šolskih športnih dvoranah. Cilj študije je bil oceniti nazornost oznak igralnih površin in športno funkcionalnih oznak ter didaktičnih gradiv na stenah in opremi športne dvorane.

Metode dela

V okviru študije samo analizirali oznake v 25 šolskih športnih dvoranah. Vzorec izhaja iz ekspertno opredeljenega vzorca tipičnih športnih dvoran v Sloveniji (podrobneje v: Jurak idr., 2012), ki predstavljajo različne arhitekturne značilnosti športnih dvoran. Velikost vzorca športnih dvoran je bila v veliki meri odvisna od razpoložljivih finančnih sredstev, zato smo vzorec športnih dvoran

zmanjšali na najnižjo število, da podatki z omejitvami zadovoljujejo minimalne metodološke pogoje.

Učitelji športne vzgoje na šolah so ovrednotili nazornost oznak igralnih površin na tleh in oznak na stenah, tako da so označili enega od ponujenih odgovorov v posebej pripravljenem vprašalniku. V rezultatih so prikazane frekvenčne porazdelitve odgovorov.

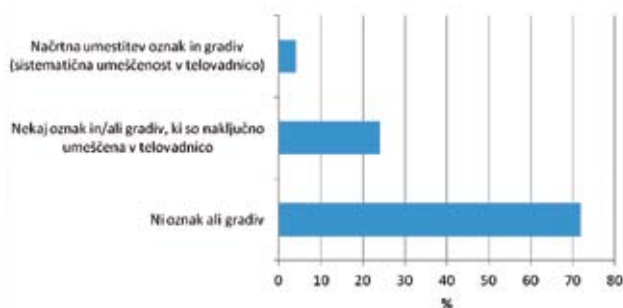
Rezultati

Prikaz 2: Ocena oznak igralnih površin na tleh

Dobri dve tretjini (68 %) vprašanih menita, da so oznake na tleh v njihovih športnih dvoranah dovolj nazorne za izpeljavo vadbe, 16 % na tleh nima oznak, 16 % pa poroča o prevelikem številu oznak, ki so moteče pri izpeljavi vadbe.

Na stenah in na opremi v večini športnih dvoran ni oznak ali didaktičnih gradiv, če pa so, so umeščena v dvorano naključno. Le 4 % poročajo o načrtni umestitvi gradiv in oznak na stenah športne dvorane.

Prikaz 3: Ocena športno funkcionalnih oznak in didaktičnih gradiv na stenah in opremi

Razprava

Iz odgovorov lahko sklepamo, da so bistveno bolj problematične oznake na stenah, ki so v veliki meri iz didaktičnega vidika neizkoriščen del športne dvorane. Dve petini športnih dvoran ima zelo dobre, jasno vidne oznake igralnih površin. Verjetno so to šole, ki so v zadnjem obdobju zaradi sprememb oznak košarkarskega igrišča poskrbele za nove označbe na celotni površini športne dvorane. Nekaj več kot četrtina vprašanih opaža nekatere moteče elemente (slabša vidnost nekaterih oznak zaradi iztrošenosti (obledelosti) barve ali tal oziroma zaradi neprimerne barve glede na barvo osnovne površine tal). Pogoste težave, ki jih učitelji opažajo pri športno-funkcionalnih oznakah, so črte na tleh, saj povzročajo nepreglednost označb in otežuje vadbo. To je opazno predvsem pri tistih večnamenskih športnih dvoranah, ki so bolj »obremenjene« v popoldanskem času z različnimi športnimi igrami. V manj kot petini, predvsem posebnih športnih dvoranah in malih telovadnicah, pa niti ni oznak. Pri tem velja opozoriti na nekatere spremembe v igralnih pravilih, ki povzročajo spremembo oznak (npr. košarka), kar zahteva naknadni poseg na talni površini in je finančno večji strošek, kot če vse oznake zarišemo naenkrat.

Manjše število oznak na stenah lahko pojasnimo z neprimernimi ali manj primernimi površinami sten (npr. mehkejša obloga, ki ima druge funkcije in ne omogoča dobre izvedbe gibalnih nalog zaradi slabe odbojnosti; namestitve drugega orodja ali instalacij a stene), skromne ponudbe že pripravljenih informacijskih didaktičnih gradiv (plakatov), nepripravljenostjo učiteljev za izdelavo lastnih didaktičnih gradiv.

Fiksne oznake na stenah lahko zmanjšujejo možnost prilagajanja vadbe različnim starostnim skupinam, pri prenosljivih pa zahteva njihova namestitve in pospravljanje določen čas, ki pa ga učitelji niso pripravljene nameniti pripravi na vadbeni proces.

Smernice

- Najprej določimo namen športne dvorane (tekmovalna površina; tekmovalno-didaktična površina; didaktična površina). Glede na namen moramo opredeliti, katere igralne površine potrebujemo v športni dvorani. Če je športna dvorana namenjena pretežno pouku in v njej ne potekajo tekmovanja panožnih zvez, so lahko nekatere igralne površine manjše, saj tako omogoča boljše didaktično izpeljavo pouka.
- Določimo lego posameznih igrišč glede na lego športne dvorane in usmerjenost zunanje naravne svetlobe, prednostni red igralnih površin in barve linij oziroma tonirane površine. Upoštevamo kontrast: če je igrišče temno, potem so barve svetle in obratno.
- Izkoristimo stene tako, da bodo oznake in gradiva smiselno umeščena na stene.
- Opozorilna gradiva (organizacijski karton s prikazom vadbe in hišni red) naj bodo ob vstopu v telovadnico vedno na istem mestu. Učence navadimo, da ob vstopu vedno pogledajo organizacijski karton (seveda, če ga učitelj pripravi).
- Druga premakljiva gradiva in oznake postavimo tako, da so jasno vidna ob določeni vadbeni postaji (na steni, na stojalu). Premakljive funkcionalne oznake in didaktične gradiva si moramo pripraviti pred uro.
- Didaktična gradiva in oznake naj bodo prilagojena razvojni stopnji otrok. Če jih izdelamo sami, naj bodo čim bolj sporočilna (jasna in razumljiva, s ključnimi informacijami).

Literatura

1. Jurak, G., Strel, J., Kovač, M., Starc, G., Leskošek, B., Bučar Pajek, M., Filipčič, T. idr. (2012). Analiza šolskega športnega prostora s smernicami za nadaljnje investicije. Zaključno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
2. Jurak, G., Kolar, E., Kovač, M. in Bednarik, J. (2012). *Management športnih objektov: od zamisli do uporabe*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
3. Kovač, M. in Jurak G. (2010). *Izpeljava športne vzgoje – didaktični pojavi, športni programi in učno okolje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
4. Oprema za športne igre. Pridobljeno 10.7.2010 na www.elan-inventa.com/index.php/sl/oprema-za-sportne-igre/zarisovanje-sportnih-igrisc.html.
5. Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb. *Uradni list RS*, št. 97/2003.

izr. prof. dr. Marjeta Kovač, prof. šp. vzg.

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport – Oddelek za športno vzgojo

e-pošta: marjeta.kovac@fsp.uni-lj.si